

УДК 352: 322

Василь Марчук, Василь Гладій

МОДЕЛІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД І РЕАЛІЇ УКРАЇНИ

У результаті аналізу науково-теоретичних підходів та реальних практик, застосовуваних у різних державах світу, зроблено висновок про домінування п'яти основних моделей місцевого самоврядування: англосаксонської, континентальної, змішаної, іберійської, радянської.

Ключові слова: міське самоврядування, децентралізація політичної влади, євроінтеграція України, самоврядні громадські структури.

Одним із важливих критеріїв євростандартів є відповідний ступінь децентралізації політичної влади, досягнення якого визначається публічністю системи місцевого самоврядування, тобто, якісна організація влади на місцях перетворилася на ресурс та рушій політики євроінтеграції України, що і визначило актуальність статті.

Аспекти дослідження та можливості запозичення зарубіжного досвіду функціонування систем місцевого самоврядування вивчають О. Антинескул, І. Бодрова, В. Грובה, І. Ілов, М. Лендшел, О. Новікова; його євроінтеграційну складову – Т. Безверхнюк, В. Ковач, Я. Малик, В. Реутов, О. Соскін, А. Чиркін та ін. Важливо зазначити, що наукові дослідження вітчизняних вчених переважно спираються на аналіз місцевого самоврядування країн Вишеградської групи як носіїв позитивного досвіду для подальших реформ в Україні.

Метою статті є ретроспективний аналіз форм місцевого самоврядування а розгляд сучасних моделей місцевого самоврядування у державах світу.

Виклад основного матеріалу. Перед Україною постало завдання вибору оптимальної моделі місцевого самоврядування та процедури формування органів самоврядування й обрання їхнього керівництва, створення механізмів децентралізації влади, забезпечення принципу субсидіарності та розширення можливостей для участі інститутів громадянського суспільства у функціонуванні органів місцевого самоврядування. Саме комплексна реалізація визначених задач сприятиме набуттю самоврядними структурами демократичних рис.

Система місцевого самоврядування у сучасному його вимірі пройшла тривалу еволюцію. Інституціональні зміни міжособових, групових та соціальних відносин прямо чи опосередковано впливали на реалізацію історично перших форм самоврядності, які з часом трансформувалися в інститут місцевого самоврядування. Ідейним джерелом останнього виступає вчення про природне право, сутність якого реалізовано в уявленнях про справедливість; воно ж, у свою чергу, втілюється у загальнолюдських принципах свободи та рівності.

Щодо наукового осмислення місцевого самоврядування, то, на наш погляд, воно бере початок від спроби розв'язати політичну проблему – чи має громада окрему, відмінну від держави, владу, чи вона незалежна від держави публічно-правова корпорація або міцно включена в державний організм і виконує функції органу держави. Ідея про організацію влади в громадах, її співвідношення з владою держави розвивалася ще у середньовічній Європі. Німецький юрист Й. Альтузіус розробив федеральну теорію народного суверенітету та сформулював принцип субсидіарності. Союз індивідів, які добровільно об'єдналися у сім'ї та корпорації, на його думку,

утворює громаду, союз громад – провінцію, союз провінцій і міст-держав. Децентралізовані політичні одиниці повинні мати автономію щодо реалізації права й управління [1, с. 67-70].

Варто зазначити, що шлях розвитку самоврядних громадських структур на теренах України відрізнявся від європейського. Він відбувався в умовах ціннісних розривів, з руйнуванням старих систем та інститутів і формуванням принципово нових. Діаметрально різними були й відносини місцевого самоврядування та державної влади. У Європі державність виростає із самоврядування, продовжує його цінності й базові конструкти та становить єдність владних структур на основі субсидіарності. На українській території місцеве самоврядування й державна влада виступали переважно як антагоністи, оскільки завжди центральна влада належала не автентичному населенню, а найманим провідникам: варягам Рюриковичам у Київській Русі, татаро-монголам після розпаду Київської Русі, полякам, австро-угорцям, росіянам, більшовикам. Тільки з 1991 р. цей процес очолили українці.

Як наслідок, можемо простежити ще одну відмінність – принципи західноєвропейського місцевого самоврядування залишалися майже незмінними з часів зародження, у той час, як ретроспективний аналіз розвитку української самоврядності нараховує декілька самостійних моделей. Український дослідник В. Заблоцький визначає їх таким чином: вічове народовладдя часів Київської Русі (із застереженням, що ця традиція є спільним історичним надбанням як мінімум і росіян, і українців, і білорусів); селянсько-хутірське самоврядування часів занепаду Київської Русі й татаро-монгольської навали; військова демократія часів козацтва, що зародилася в надрах селянської системи самоврядування і довгий час співіснувала з нею паралельно; система магдебурзького права на західних землях XIV-XIX ст. стала результатом входження українських земель до складу тодішніх європейських держав і була ментально характерною саме для європейських народів, для українців же стала запозиченням, яке досить швидко прижилося й поширилося на десятки українських поселень; система «Вільного союзу вільних громад» початку XX ст. часів спроб розвитку української державності; радянська система рад народних депутатів часів УРСР; система місцевого самоврядування незалежної України, яка не була результатом попереднього тривалого еволюційного розвитку й створювалася в умовах політичного цейтноту та інституційного вакууму [2, с. 103-104].

Інший вітчизняний дослідник В. Куйбіда на основі аналізу історичних факторів формування організаційно-функціональних принципів і методів діяльності органів місцевого самоврядування виділив його три основні періоди: період виникнення розрізнених самоврядних принципів і методів в управлінні (з найдавніших часів до впровадження магдебурзького права); період апробації самоврядних принципів і методів управління в містах (від запровадження магдебурзького права на початку XII ст. до першої письмової конституції Пилипа Орлика); період пошуків ефективних форм реалізації місцевого самоврядування [3, с. 101].

Подальший історичний розвиток, передусім європейської цивілізації, окрім вже окреслених теорій сформував ряд науково-обґрунтованих концепцій. Серед них соціал-реформістська муніципальна концепція кінця XIX – початку XX ст. Муніципальний соціалізм даної соціологічної концепції не має нічого спільного із соціалізмом у звичайній інтерпретації цього слова. Тези муніципального соціалізму висувалися насамперед у більшості буржуазних партій. Вони являли собою сукупність програмних положень і установок, до яких, зокрема, належать: наділення міської і сільської громади правами широкої автономії; збільшення представництва населення в органах місцевого самоврядування; зміна державного і громадського життя шляхом поступових

реформ; соціалістична еволюція буржуазного місцевого самоврядування розглядалась як один із шляхів нереволюційної трансформації суспільства; створення на місцях осередків демократії, здатних протистояти центральним органам, трактувалася прихильниками муніципального соціалізму як корінна зміна влади в суспільстві.

Серед представників соціологічних концепцій місцевого самоврядування (до яких відносяться різні авторитарні концепції місцевого самоврядування) важлива роль належить Л. Дюгі, який розглядав це поняття крізь призму соціальної солідарності людей [4]. Місцеве самоврядування органічно виникало як наслідок специфічної форми спілкування між людьми, які комунікують як між собою, так і з державою.

Подальші концепції, на нашу думку, продовжують розвиватися у контексті двох течій – державної та суспільної. До сучасних концепцій можна віднести такі: локалістська (Дж. Джонс, Р. Родс, Дж. Чендлер), заснована на ідеях ліберальної демократії. Відповідно до цієї концепції, демократична держава являє собою взаємодію різноманітних центрів прийняття рішень. Теоретики даного напрямку відстоюють захист місцевої автономії та місцевого самоврядування як політичних цінностей на противагу надмірній централізації управління; неомарксистська (С. Дункан, М. Тудвін, С. Кокбері), яка не розділяє ідеї ліберальної демократії, адже в її основі лежить марксистський аналіз. Прихильники цієї концепції зосереджені на ролі держави у сучасному ліберально-демократичному суспільстві і приділяють значну увагу організаційним структурам місцевого самоуправління та їхній ролі у регулюванні класових конфліктів; дуалістична (П. Сандерс, А. Косон) декларує подвійний характер місцевого самоврядування, тобто самостійність у місцевих справах і здійснення певних державних функцій на місцевому рівні. Втручання центрального уряду у місцеве життя прихильники цієї концепції обґрунтовують тим, що ряд місцевих повноважень (наприклад, освіта) набули загальнодержавного значення; суспільного вибору та соціального обслуговування (Н. Нісканен, Дж. Таллок), заснована на ідеях неоконсерватизму. У центрі уваги теорії суспільного вибору – індивід, а в її основі лежать такі базові цінності, як свобода й індивідуалізм.

Українська політологія у питаннях дослідження проблем місцевого самоврядування розвивається декількох напрямках. По-перше, сама історія сучасної української самоврядності ще не володіє достатнім досвідом, тому вивчати її потрібно, з одного боку, у процесі її становлення, а з іншого – з урахуванням ретроспективи минулих етапів до здобуття незалежності. Наступний фактор, що неминуче впливає на характер наукових досліджень, – політика євроінтеграції, яка зумовлює й характер політичних реформ системи місцевого самоврядування. Вітчизняні вчені у наукових пошуках охопили широке коло аспектів вивчення зазначеної проблематики – від теоретичного обґрунтування ідеї самоврядності до децентралізації бюджетної сфери держави.

Можна виокремити ряд чинників, які мали вплив на появу та генезу теорій місцевого самоврядування. По-перше, це формування теорії природних прав людини, адже вони є критерієм для оцінки правового змісту закону, а держава виступає гарантом і захисником природних прав і свобод індивіда. По-друге, поява ідеї суспільного договору як ідеї правління, заснованого на згоді. По-третє, розвиток концепції поділу влади по горизонталі та вертикалі. По-четверте, теорія громадянського суспільства. По-п'яте, започаткована теорія правової держави, тобто держави, у якій створені умови для реалізації прав і свобод людини, а державна влада обмежується правом. По-шосте, обґрунтування концепції буржуазного лібералізму, сутність якої зводилася до того, що людина повинна сама вирішувати власну долю, а держава існує лише для того, щоб захищати людину від насильства з боку їй подібних.

По-сьоме, ідея захисту приватної власності. Окрім того, важливу роль відіграли політико-філософські постулати буржуазного «представницького правління» сформульовані Дж. Міллем, який розглядав місцеву владу як виховний інструмент, що спонукає людей, крім своїх інтересів, визнавати справедливі вимоги інших індивідів. Отже, всі ці ідеї і концепції мали суттєве значення для формування моделей місцевого самоврядування, сутність яких полягала у створенні оптимальних умов для залучення громадян до управління громадами.

Розглянута еволюція наукових конструкцій та їхніх описових складових теорії місцевого самоврядування на практиці знаходить своє втілення у моделях місцевого самоврядування, які реалізуються у державах світу. Аналіз спеціальних політологічних, юридичних, соціологічних досліджень, розробок у галузі державного управління дозволяє зробити висновок, що у сучасній політичній науці різноманітні моделі місцевого самоврядування класифіковані таким чином: англосаксонська, континентальна, змішана, іберійська та радянська.

Історично першими на європейському континенті (із подальшим поширенням на інші держави світу) сформувалися англосаксонська та континентальна моделі. Теоретичне підґрунтя першої моделі становить громадівська теорія місцевого самоврядування. Звідси бере початок традиція прецедентного права, яка трансформувалась за відсутності конституційного статусу у органів місцевого самоврядування, діяльність яких регламентується відповідним законодавчим актом, прийнятим вищим представницьким органом влади країни. Сформувавшись у Великій Британії, дана модель знаходить своє запровадження у США, Ірландії, Австралії, Новій Зеландії тощо. До типологічних ознак даної моделі можна віднести такі: органи місцевого самоврядування володіють високим рівнем автономії, що забезпечує, з одного боку, їхню високу легітимність, а з іншого – залежність від вищого законодавчого органу. В рамках англосаксонської системи поширені дві доктрини – *intra vires* та *ultra vires*: органи місцевого самоврядування обираються населенням на порівняно частих виборах (наприклад, у Великій Британії ради графств, округів і унітарних утворень вибираються на чотири роки, а законом про місцеве управління 2000 р. встановлені такі варіанти виборчої системи: 1) рада може оновлюватися повністю кожні чотири роки; 2) рада може оновлюватися наполовину кожні два роки; 3) рада може оновлюватися по третинам щороку) [5, с. 132]. У Новій Зеландії регіональні та муніципальні ради обираються раз на три роки. Ради міст і графств Австралії обираються один раз на чотири роки. Специфікою також є те, що громадяни можуть обирати не тільки депутатів, голів рад, мерів, але й інших посадових осіб. Наприклад, у США місцеві жителі обирають свого шерифа, муніципального скарбника, клерка суду, коронера, асесора, аудитора, клерка графства, реєстратора, суперінтенданта шкіл, землеміра.

Також важливою рисою є унікальність кожної окремо взятої місцевої громади, внаслідок чого там діють власні звичаї та норми, які при цьому у загальних рисах відповідають національному законодавству. Таким чином, відсутнє пряме підпорядкування нижчих органів місцевого самоврядування вищим. У рамках даної моделі відсутній контроль за діяльністю громад з боку центрального уряду через утворення спеціальних установ (місцевих адміністрацій, наприклад). Державний контроль здійснюється переважно побічно – через суди або податкову систему. Також існує жорсткий судовий контроль та санкції за порушення національного законодавства, особливо представниками місцевої влади, що може призвести до арешту муніципальних чиновників або радників, тюремного ув'язнення або відсторонення муніципальної ради від влади на певний строк або назавжди.

Переважна більшість держав цієї моделі мають унітарний устрій, натомість федеративні США відрізняються певними особливостями її реалізації. Система муніципальних органів в США має деконцентрований характер, що передбачає наявність у кожному штаті свого «асортименту» муніципальних одиниць. Їхня діяльність окреслюється т.зв. «муніципальним чартером», який визначає організацію, повноваження, основні процедури муніципальних органів влади та їхнє співвідношення з центральною владою. Відповідно до нього діють п'ять моделей [6, с. 29-30], а саме: рада-менеджер характеризується контролем ради над загальним процесом управління, яка визначає вектори політичного розвитку, формує та розподіляє бюджет, мер обирається із числа членів ради і є фактично головним менеджером, основне призначення якого полягає у здійсненні суто управлінських, адміністративних повноважень; мер-рада – визначається сильною позицією мера, який обирається народом, має значні повноваження в адміністративній та бюджетній галузях; рада при цьому є відповідальною за здійснення законодавчої діяльності; комісія, що заснована на виборі громадянами окремих комісій, які очолюються комісаром, та відповідають за розвиток певної галузі; збори містян – варіант прямої форми демократії, який передбачає безпосередню участь громадян у вирішенні усіх проблем громади, у тому числі і лінію загального політичного розвитку та представницькі міські збори, які характеризуються тим, що виборці обирають своїх представників, які потім представляють їх на загальних міських зборах, що визначають політику розвитку громади, і лише вони несуть відповідальність за її реалізацію.

Наступною моделлю виступає континентальна, чий витоки закладені у державницькій теорії місцевого самоврядування, а основною характеристикою якої є поєднання органів самоврядування з місцевим управлінням. З'ясовуючи сутність цієї моделі, яка поширена у Франції, Бельгії, Нідерландах, Болгарії, французький політолог І. Мені писав, що вона представляє собою «ієрархічну піраміду, по якій відбувається передача різних директив та інформації і в рамках якої на центральні влади активно працює ціла серія агентів на місцях» [7, с. 12].

Коріння даної моделі містяться в історично сформованих засадах централізму, що складався впродовж історії Франції, яка сьогодні має досить складну чотирирівневу структуру адміністративно-територіального устрою – управління відбувається на рівні держави, регіонів, департаментів та комун. Отже, французька система є однією з найбільш репрезентативних. Її основна структура була зумовлена революційністю Франції і покликана обмежити владу місцевої знаті, у той час прискорюючи урядову реформу. В цій системі чітко простежуються чіткі лінії повноважень, що йдуть від міністерства центрального уряду через централізовано призначеного префекта департаменту в муніципалітети, які мають локально обраного мера та міську раду. Префект являє собою і виконавчого директора департаменту, і представника центральної бюрократії, що забезпечує таким чином канал централізації, з широким повноваженнями скасовувати рішення місцевих рад і контролювати місцеві витрати. Таким чином, дана модель сполучає у собі виборні представницькі структури на місцях з їхніми виконавчими органами з повноважними представниками державної влади. При цьому муніципальним органам дозволено всі дії, прямо не заборонені законом. Останні роки характеризуються децентралізаційними тенденціями в межах використання даної моделі. Наприклад, у Франції відбулися дві «хвилі» децентралізації, спричинені двома законодавчими актами – «Acte I» та «Acte II», які науковці визначають прикладом «справжньої муніципалізації», що передбачала реальну повноту прийняття політичних рішень органам місцевої влади. Як протипагу «справжньої муніципалізації» Дж. Богуміл та С. Кульман наводять «псевдомуніципалізацію», яка характеризується

передачею функцій без будь-якої передачі повноважень прийняття політичних рішень [8].

Усього внаслідок двох етапів децентралізації відбувся чіткий функціональний зсув центру прийняття політичних рішень з центрального рівня влади на місцевий. Після прийняття «Акте II» децентралізація отримала конституційний статус і передача повноважень від центрального уряду до місцевих громад була посилена. Проте необхідно розуміти, що гетерогенна політична культура французького суспільства, якій притаманні «містечковість», прагнення регіональних еліт до інституційного укріплення свого положення призводить до неможливості повної децентралізації та створення більш ефективної місцевої влади. Держава, прагнучи зберегти своє панівне становище, навіть після прийнятих реформ залишається присутньою на регіональному рівні. Тим не менш, форми міжмуніципального співробітництва, які сьогодні діють у всій країні, призводять до можливості розподіляти податкові прибутки, стають інституціональною основою для подальшої передачі державних функцій на місцевий рівень.

Поєднання континентальної та англосаксонської форм привело до появи змішаної моделі, яка застосовується у Німеччині, Австрії, Швейцарії, Японії. Гібридний характер даної моделі проявляється у тому, що виборний орган місцевої влади може одночасно виконувати функції державного управління, являючись представником державної адміністрації. Абсолютно унікальний характер має система місцевого самоврядування Німеччини, яку вирізняє консенсусний та еволюційний характер реформування.

Змішана модель самоврядування прагне поєднати переваги континентальної та англосаксонської моделі, при цьому роблячи акцент на політичних традиціях управління, які склалися на певних територіях. А реалізація цієї моделі в Німеччині вирізняється поміркованим реформуванням, метою якого є як децентралізація, так і широке залучення сучасних інститутів громадянського суспільства до створення демократичної системи місцевого самоврядування.

Радянська модель, що існувала у СРСР, КНДР, Китаї, Кубі, сформувалася у Радянському Союзі у 1920-х рр. У цілому радянська модель засновувалася на запереченні принципу поділу влади, натомість повнотою владних повноважень формально наділялися представницькі органи (ради) на відповідній території. Реально ці принципи носили суто юридичний характер, ієрархічна структура держави передбачала вертикальне підпорядкування місцевих рад вищим щаблям влади, контроль над їхньою діяльністю з боку бюрократичного апарату держави, відсутністю можливості прийняття політичних рішень на місцевому рівні, зрощення їх з партійними осередками на місцях, «активною несвободою» особи, що виражалася у примусовій, демонстраційній участі громадян у місцевих справах.

На місцеві радянські органи було покладено низку повноважень, серед яких: втілення в життя всіх постанов відповідних вищих органів Радянської влади; прийняття заходів щодо підвищення культурного й господарського рівня відповідної території; вирішення питань, що мають суто місцеве (для даної території) значення; об'єднання всієї радянської діяльності в межах даної території. За допомогою Рад більшовики створювали дієвий механізм і забезпечували собі політичне панування в органах державної влади.

Усі інші органи держави за такої системи розглядаються як похідні від рад та їм підлеглі. Про це свідчить і ст. 3 Конституції Китайської Народної Республіки, згідно з якою «виконавчими органами місцевих рад були виконавчі комітети, які формувалися ними зі свого ж складу. Вони, звичайно, діяли відповідно до принципу подвійного підпорядкування: вищому органу управління та відповідній місцевій раді» [8, с. 352].

Основою моделі «самоврядного соціалізму» стала система самоврядних трудових колективів на підприємствах, які працювали за виробничими планами в умовах господарського розрахунку. Таким чином, в умовах відсутності приватної власності на державних підприємствах вводилося безпосереднє самоуправління колективів. Збори усього колективу обирали таємним голосуванням на дворічний термін специфічні представницькі структури – робітничі ради, які здійснювали управління колективом. У свою чергу робітнича рада (яка засідала сесійно як типовий орган представницької влади) обирала комітет управління, до якого входив директор, що спільно керували поточними справами. Після прийняття закону про народні комітети – органи державної влади в общинах, районах, містах, які склалися з двох палат – народного віча та віча виробників. [9]. Система виборів у народні комітети забезпечувала широку участь трудящих в управлінні господарськими справами, посилювала їхній контроль за діяльністю місцевих органів влади.

Таким чином, особливостями радянської моделі стали: ієрархічна структура управління, за якої місцеві ради відігравали роль органів єдиної державної влади та фактично зливалися з партійною структурою на місцях; формальний характер місцевих виборів, які проводилися на безальтернативній основі; головним завданням органів місцевого самоврядування стало проведення політичного курсу вищого керівництва на місцях без урахування інтересів громад.

Необхідно відзначити, що сутність різних моделей місцевого самоврядування зводиться до композиції представницьких та адміністративних елементів у політичній системі країни. XX-XXI ст. характеризуються протистоянням двох протилежних тенденції – централізації та децентралізації, проте абсолютна більшість дослідників акцентує увагу на підвищенні ролі та функціональної дієздатності інститутів місцевого самоврядування, яке сьогодні здатне реагувати на виклики часу.

На появу теорій та генезу форм місцевого самоврядування мали вплив : теорія природних прав людини; ідеї суспільного договору; розвиток концепції поділу влади по горизонталі та вертикалі; інституціоналізація громадянського суспільства; теорія правової держави; обґрунтування концепції буржуазного лібералізму; ідея захисту приватної власності; втілення постулатів буржуазного «представницького правління».

Висновки. В результаті аналізу науково-теоретичних підходів та реальних практик, застосовуваних у різних державах світу, зробимо висновок про домінування п'яти основних моделей: англосаксонської, континентальної, змішаної, іберійської, радянської. Історично першими на європейському сформувалися англосаксонська (теоретичне підґрунтя якої становить громадська теорія місцевого самоврядування) та континентальна (заснована на державницькій теорії) моделі. До типологічних ознак першої моделі (прикладом використання її є Велика Британія, США, Австралія, Ірландія) можна віднести такі: органи місцевого самоврядування володіють високим рівнем автономії; обираються населенням на порівняно частих виборах; відсутнє пряме підпорядкування нижчих органів місцевого самоврядування вищим; відсутній контроль за діяльністю громад з боку центрального уряду; існує жорсткий судовий контроль та санкції за порушення національного законодавства. Особливістю континентальної моделі, яка застосовується у Франції, Бельгії, Нідерландах, Болгарії, є поєднання органів самоврядування з місцевим управлінням. У цій системі чітко простежуються чіткі лінії повноважень, що йдуть від центрального уряду через централізовано призначеного префекта департаменту в муніципалітети, які мають локально обраного мера та міську раду.

Поєднання рис визначених моделей привело до появи змішаної системи, яка застосовується у Німеччині, Австрії, Швейцарії, Японії і характеризується гібридним

характером – виборний орган місцевої влади може одночасно виконувати функції державного управління, являючись представником державної адміністрації. Різновидом цього типу є іберійська модель, яка походить з Іспанії, а використовується в іспаномовних країнах Латинської Америки. Сутність її полягає у тому, що населення обирає раду і головну посадову особу адміністративно-територіальної одиниці, яка водночас є головою ради, її виконавчим органом і затверджується урядом (президентом, міністром внутрішніх справ) як його представник в адміністративно-територіальній одиниці. Радянська модель (СРСР, Куба, КНДР, Китай) ґрунтувалася на запереченні принципу поділу влади, натомість повнотою владних повноважень формально наділялися представницькі органи (ради) на відповідній території. Особливий різновид цієї моделі – «самоврядний соціалізм» склався в Югославії.

Важливою основою формування моделі місцевого самоврядування є використання демократичних стандартів, які діють у державах-членах Європейського Союзу. В результаті аналізу виявлено, що законодавство безпосередньо ЄС не висуває певних вимог до побудови системи місцевого самоврядування, а лише гарантує підтримку місцевим властям у випадку, коли їхня діяльність пов'язана з функціонуванням ЄС.

1. Цурканова І. О. Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні / І. О. Цурканова // Наукові праці. Політологія. — 2012. — Випуск 185. — Том 197. — С. 67–70.

2. Заблоцький В. В. Компаративний аналіз історичного становлення системи місцевого самоврядування України // Держава та регіони. Серія : Державне управління / В. В. Заблоцький. — 2013. — № 3 (43). — С. 102–107.

3. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : [монографія] / В. С. Куйбіда. — К. : МАУП, 2004. — 432 с.

4. Енциклопедія державного управління : у 8 томах / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; [наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.]. — К. : НАДУ, 2011.

5. Горленко В. В. Філософсько-правова характеристика впливу держави на формування громадянського суспільства у країнах Вишеградської групи / В. В. Горленко // Вісник Вищої ради юстиції. — 2011. — № 2 (6). — С. 148–159

6. Moulder E. Municipal Form of Government: Trends in Structure, Responsibility, and Composition / Evelina Moulder // The Municipal Year Book. — Washington, D.C. : International City/County Management Association, 2018. — P. 27–33.

7. Meny Y. Government and Politics in Western Europe. Britain, France, Italy, Germany / Yves Meny and Andrew Knapp. — Oxford : Oxford university press, 1998. — 512 p.

8. Bogumil J. Wandel europäischer Lokalsysteme: Wirkungen institutioneller Dezentralisierungspolitik. Kommunale Aufgaben und Leistungsprofile in Deutschland, Frankreich und Großbritannien / Bogumil J., Kuhlmann S. — Bochum : DFG-Forschungsantrag. — 19.06.2015.

9. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні / Ю. Р. Шведа. — Львів : БУС, 2010. — 462 с.

References

1. Tsurkanova I. O. Sutnist ta osoblyvosti tsentralizatsii ta detsentralizatsii orhaniv vlady v Ukraini / I. O. Tsurkanova // Naukovi pratsi. Politolohiia. — 2012. — Vypusk 185. — Tom 197. — S. 67–70.

2. Zablotskyi V. V. Komparatyvnyi analiz istorychnoho stanovlennia systemy mistsevoho samovriaduvannia Ukrainy // Derzhava ta rehiony. Seriiia : Derzhavne upravlinnia / V. V. Zablotskyi. — 2013. — № 3 (43). — S. 102–107.

3. Kuibida V. S. Pryntsypy i metody diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia : [monohrafiia] / V. C. Kuibida. — K. : MAUP, 2004. — 432 s.

4. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia : u 8 tomakh / Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy ; [nauk.-red. kolehiia : Yu. V. Kovbasiuk (holova) ta in.]. — K. : NADU, 2011.

5. Horlenko V. V. Filosofska-pravova kharakterystyka vplyvu derzhavy na formuvannia hromadianskoho suspilstva u krainakh Vyshehradskoi hrupy / V. V. Horlenko // Visnyk Vyshchoi rady yustytzii. — 2011. — № 2 (6). — S. 148–159

6. Moulder E. Municipal Form of Government: Trends in Structure, Responsibility, and Composition / Evelina Moulder // The Municipal Year Book. — Washington, D.C. : International City/County Management Association, 2018. — R. 27–33.

7. Meny Y. Government and Politics in Western Europe. Britain, France, Italy, Germany / Yves Meny and Andrew Knapp. — Oxford : Oxford university press, 1998. — 512 r.

8. Bogumil J. Wandel europäischer Lokalsysteme: Wirkungen institutioneller Dezentralisierungspolitik. Kommunale Aufgaben und Leistungsprofile in Deutschland, Frankreich und Großbritannien / Bogumil J., Kuhlmann S. — Bochum : DFG-Forschungsantrag. — 19.06.2015.

9. Shveda Yu. R. Vybory ta vyborchi systemy. Yevropeiski standarty ta dosvid dlia utverzhennia demokratii v Ukraini / Yu. R. Shveda. — Lviv : BUS, 2010. — 462 s.

Marchuk Vasyl, Gladii Vasyl Models of local self-government: european experience and realities of Ukraine

As a result of the analysis of scientific and theoretical approaches and real practices used in different countries of the world, it was concluded that five main models of local self-government dominate: Anglo-Saxon, continental, mixed, Iberian, Soviet.

Key words: *local self-government, decentralization of political authority, European integration of Ukraine, self-governing public structures.*